

KƏMALƏ RUİNTƏN
Bakı Slavyan Universiteti
E-mail: k.ruintan@rambler.ru

İRAN-AZƏRBAYCAN MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ NARAZILIQLAR. İRANIN AZƏRBAYCANA QARŞI “YUMŞAQ MÜHARİBƏ”Sİ

Açar sözlər: Azərbaycan, İran, yumşaq müharibə

Ключевые слова: Азербайджан, Иран, мягкая война

Keywords: Azerbaijan, Iran, soft war

Giriş. Siyasi, həm də bir sıra digər sahələrdə maraqları üst-üstə düşməyən, ortaq və mübahisəli tarixə, mədəni və s. ənənələrə sahib olan, tutduqları siyasi və geosiyasi mövqeləri baxımından bir-birinin dostuna düşmən, düşməninə dost olan iki dövlət – İran və Azərbaycan arasında narazılıqlar üçün həmişə zəmin mövcuddur. Müəyyən hadisələrin təsiri altında həmin narazılıqlar vaxtaşırı iki ölkə arasında münasibətlərin gərginləşməsinə gətirib çıxarır.

İki ölkə arasında mehriban qonşuluq münasibətləri mövcud olsa da bir sıra məsələlər hər iki dövləti bir-birindən müəyyən məsafədə durmağa, bir-birinə qarşı ehtiyatlı davranmağa, eyni zamanda müəyyən “dinc” vasitələrlə bir-birinə təsir etməyə vadar edir.

İran da Azərbaycana qarşı açıq şəkildə sərt mövqedən çıxış etməkdən çəkinərək “yumşaq müharibə” siyasətindən istifadə edir və Azərbaycanın ictimai mühitinə nüfuz etməyə çalışır. Bu siyasəti həyata keçirmək üçün isə ilk növbədə kütləvi informasiya vasitələrindən, yəni informasiyadan istifadə edir. Qeyd edək ki, bu gün təbliğat və informasiya rəqiblərlə mübarizədə daha effektiv beynəlxalq silahdır.

İran-Azərbaycan münasibətlərində narazılığa və “yumşaq müharibə”yə zəmin yaradan amillər. Bu gün İranla Azərbaycan arasında etnik narazılıqlar, Xəzərin statusunun hələ də qeyri-müəyyən olması, İranın Xəzərdə həyata keçirilən layihələrdən kənarda qalması, Azərbaycanın ABŞ, NATO, İsraililə, İİR-in isə Ermənistanla əlaqələri kimi məsələlər problem yaradan amillərdəndir. Göstərilən amillər İran KİV-lərində də Tehran-Bakı münasibətlərinin soyuq olmasının səbəbləri olaraq göstərilir. Münasibətlərin daha yaxşı olmasına mane olan əsas amilin İranın nöqteyi-nəzərindən Azərbaycanın ABŞ və İsraililə əlaqələrinin, Azərbaycanın nöqteyi-nəzərindən isə İranın Ermənistanla artmaqda olan əlaqələrinin olduğu bildirilir (1). Eyni zamanda KİV-lərdə İran-Azərbaycan münasibətlərinin regional zərurət və reallıqların təsiri altında deyil, beynəlxalq nizamın, qeyri-regional güc mərkəzlərinin regional müdaxiləsinin və rolunun (2), həmçinin Azərbaycanın Türkiyə və ABŞ arasında strateji əlaqələrin təsiri altında formalaşdığı göstərilir (1).

İran Azərbaycandan gözlədiyi “təhlükələrin” qarşısını almaq və Azərbaycan ictimai mühitinə nüfuz etmək məqsədilə Azərbaycana qarşı “yumşaq müharibə” aparır. İranın bu addımları Azərbaycan dövləti tərəfindən narazılıqlara səbəb olur. Qeyd edək ki, ölkələr arasında bir-birinə qarşı narazılıq daha çox KİV-lərdə öz əksini tapır. İki ölkə KİV-lərində yer alan qarşılıqlı ittihamlar İran və Azərbaycan arasında vaxtaşırı meydana çıxan gərginliklər zamanı özünü daha qabarıq göstərir.

Əlbəttə, İranla Azərbaycan düşmən deyillər, lakin yuxarıda da göstərdiyimiz kimi, ölkələri bir-birinə qarşı qoyan və onları “yumşaq” da olsa müharibəyə sövq edə biləcək bir çox amillər mövcuddur.

İran İslam Respublikasında “yumşaq müharibə”yə münasibət. İlk növbədə İranın nüfuzlu dini və dövlət şəxslərinin “yumşaq müharibə”yə dair fikirlərini bilmək maraqlı olardı. İİR Ali dini Rəhbəri Ayatullah Xameneyinin “yumşaq müharibə” haqqında fikirləri belədir: “bu gün rəqiblərlə mübarizədə daha effektiv beynəlxalq silah təbliğat və informasiya silahıdır. O atom bombasından da dağıdıcı və təhlükəlidir” (3).

2009-cu ilin noyabr ayında Tehran şəhərində keçirilmiş “İnformasiya-psixoloji əməliyyatlar” adlı seminarda iştirak edən İranın mədəniyyət və islami irşad naziri Seyid Məhəmməd Hüseyninin sözlərinə görə “əvvəlki müharibələrdə silahlar və hərbi sürsat ön cəbhədə idi, təbliğat isə sığınacaq rolu oynayırdı, bu gün isə ön cəbhədə informasiya-psixoloji müharibə durur”. İslam məclisinin mədəniyyət məsələləri üzrə komitəsinin direktoru Qulam Hüseyn Həddad Adil isə bildirib ki, “Yumşaq müharibə sərt və güc müharibəsindən daha təhlükəlidir, çünki yumşaq müharibə öz ardınca hiss edilmədən tədrici dəyişikliklər gətirir” (3).

KİV – “yumşaq müharibə”nin ən təsiredici silahı. Bu gün KİV-lər “yumşaq müharibə”nin ən təsiredici silahı hesab olunur və məhz təbliğat və informasiya rəqiblərlə mübarizədə daha effektiv beynəlxalq silahdır. Təsadüfi deyil ki, İranda Sepah öz qüvvələrinin bir hissəsini rəsmən “yumşaq müharibə” üçün təyin edib və onların fəaliyyət sahəsi KİV-lərdir (4).

Hər hansı dövlətə birbaşa təsir etmək imkanına malik olmayan hər hansı digər dövlət onun xalqına, əhalisinə təsir etməyə çalışır, beləliklə də dolayısı olaraq dövlətə təsir etmiş olur. Xalqa təsir vasitələrinin ən əsası isə KİV-lərdir. İİR-in sabiq Prezidenti M.Əhmədi-nejadın da dediyi kimi “düşmənin xalqa qarşı ən effektiv silahı KİV-lərdir. Xalqların intellektual fundamenti və mədəni dəyərləri məhz KİV-in köməyi ilə təcavüzə məruz qalır” (5).

İranın Azərbaycana qarşı “yumşaq müharibəsi”ndə KİV-lərdən istifadə. İranda Azərbaycan dilində KİV-lərin olmadığını düşünsək də əslində, bu tam belə deyil. Lakin Azərbaycan dilində olan informasiyalar əsasən xarici auditoriya üçün nəzərdə tutulub və təbliğat xarakterlidir. Bu KİV-lər bəzi hallar istisna olmaqla, demək olar ki, Azərbaycan dövlətinin imicinin zədələnməsinə xidmət edirlər. Azərbaycanda baş verən bütün siyasi hadisələri əks etdirən və onları özünəxas şəkildə şərh edən İrandan Azərbaycan dilində yayımlanan KİV-lər bu gün azərbaycanlılar üçün əsas alternativ informasiya mənbəyidir. Daha çox narazılığa səbəb olan Azərbaycan dilində yayımlanan “Səhər” tele-şəbəkəsi və onun “Kompas” verilişidir. Burada Azərbaycan televiziylarının göstərmədikləri faktlar, süjetlər, şərhlər verilir. Muxalifət qəzetləri oxunur, dünyanın müxtəlif ölkələrindən siyasi səbəblər üzündən Azərbaycanı tərk etmiş muxalif fikirli azərbaycanlıların zəngləri efirə qəbul edilir. Lazım gəldikdə mövzulara aid videosüjetlər də göstərilir (6; 7). “Səhər” TV-nin rəhbəri B.Hişməti “Aran” informasiya agentliyinə müşibəsində bildirib ki: “Bu kanalın başlıca amalı İranla Azərbaycan arasında mədəni birlik yaratmaq, iki qardaş ölkədə baş verən hadisələri, həqiqətləri dünyaya çatdırmaq, müştərək milli-mənəvi və tarixi dəyərlərimizi təbliğ etməkdir. Biz bir körpüyük. Körpü isə ayırmaq üçün yox, birləşdirmək üçün qurulur. Biz Azərbaycan Respublikasını da İran kimi öz doğma yurdumuz hesab edirik. Onun maraqları, elə bizim maraqlarımızdır. Azərbaycanın siyasi-ictimai sabitliyi bizim öz sabitliyimizdir. Belə isə, necə ola bilər ki, biz orada sabitliyi pozmağa çalışaq?” (8).

Əlbəttə kanal rəhbərinin sözərində həqiqət var. Doğrudan da kanal müştərək milli-mənəvi və tarixi dəyərlərimizi dünyaya çatdırır. Lakin bir məsələ var ki, bunu çatdırarkən tariximizin və mədəniyyətimizin müştərək olduğu yox müstəqil Azərbaycan torpaqlarının İrandan ayrılmış özünün tarixi torpaqları kimi, Azərbaycan mədəniyyətini isə İran mədəniyyətinin bir hissəsi kimi təqdim edir.

“Səhər” TV-nin rəhbəri həmçinin bildirir ki: “Kanalımız vasitəsilə Azərbaycan həqiqətlərini bütün dünyaya çatdırırıq. 20 Yanvar faciəsi, Xocalı soyqırımı, Azərbaycan ərazilərinin işğalı, erməni vandalizmi – dünyanın hansı telekanalı bizdən çox bu haqda verilişlər hazırlayır?” (8). Burada da bir həqiqət var. Lakin həmin informasiyalar da Azərbaycanın imicinə xələl gətirmək və Azərbaycan ictimaiyyətində bir çaşqınlıq yaratmağa xidmət edir. Bu informasiyalarda Azərbaycanda məsul şəxslərin ölkənin problemləri ilə maraqlanmadığı və onlara göz yumduğu, eyni zamanda, Azərbaycanın özünün qərar qəbul etməkdə sərbəst olmadığı, ABŞ və İsrail kimi xarici ölkələrdən asılı olduğu bildirilir. “Səhər”TV, eyni zamanda, Azərbaycanda separatçılıq hərəkatlarının aktivistlərini efirə dəvət etməklə və heç bir fakta əsaslanmadan separatçı qrupların Azərbaycanda öz istədikləri şəkildə fəaliyyət göstərdiklərini, müəyyən tədbirlər həyata keçirdiklərini göstərməklə Azərbaycanda etnik qarşıdurmaları və separatizmi dəstəkləyir (9).

Qeyd edək ki, verilişlər professional səviyyədə hazırlanır. Azərbaycandakı hər hansı problemdən danışılarkən onunla bağlı beynəlxalq təşkilatların ciddi tənqidləri və statistik məlumatları barədə dəlillər gətirilir. Əvvəllər aparıcı əsasən Cənubi Azərbaycan ləhcəsində danışırırsa, indi artıq Azərbaycan Respublikasının ədəbi dili üstünlük təşkil etməyə başlayıb. Efirdən çox vaxt Azərbaycanın əleyhinə açıq şəkildə təhqiredici və emosional çıxışlar müşahidə edilmir. Azərbaycan Respublikasında baş verən hadisələr şərh olunarkən ilk baxışda elə təəssürat yaranır ki, İran telekanalı Azərbaycan Respublikası ictimaiyyətinin halına acıyır və vəziyyətin düzəlməsində maraqlıdır. Öz ölkəsində nə baş verdiyini xarici dövlətin kanalından seyr edən sadə Azərbaycan vətəndaşı özü də bilmədən bu yanlış şərhlərin qurbanına çevrilir (6; 7).

2011-ci ilin dekabr ayında İrana rəsmi səfər etmiş Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının ictimai-siyasi şöbəsinin müdiri Əli Həsənov bildirib ki, əgər “Səhər” TV doğurdan da Azərbaycan xalqına islamı, İran mədəniyyətini və mənəviyyatını təbliğ etmək istəyirsə, səlis Azərbaycan dilində verilişlər verib azərbaycandilli əhaliyə nəyisə öyrətmək istəyirsə və bunu xoş məqsədlər üçün edirsə, onda bu kanal həm İrana, həm də Azərbaycana yayımlansın. Yox, əgər bunun əks effektindən qorxurlarsa, o zaman Azərbaycana da yayımlanmasın (10).

İlk baxışda İrandan yayımlanan bu telekanal müstəqil kanal təsiri bağışlaya bilər. Lakin əvvəlki paragrafda qeyd etmişdik ki, bütün telekanallar dövlətin ciddi nəzarəti altındadır. Bununla yanaşı, İranlı mütəxəssislər də “Səhər” kanalının İran dövləti tərəfindən məqsədyönlü şəkildə istifadə edildiyini bildirirlər.

İran KİV-inə müsahibə verən İİR-in Azərbaycandakı sabiq səfiri Ə.Süleymanı bildirib ki, “Səhər” şəbəkəsinin azərbaycanca proqramları siyasi, iqtisadi, mədəni və digər müxtəlif sahələrə aid mövzulara toxunur və əsasən Azərbaycan dövlətinə müxalif kəslərlə müsahibə yayınlayır, ölkə haqqında mənfi xəbərlər yayır. Azərbaycan tərəfin əsas narazılıqları bu xəbərlərdə ölkənin daxili və xarici siyasətinin tənqid edildiyi müsahibələr və siyasi təhlillərlə bağlı olur. Kanala müsahibə verənlərin çoxu islahatçı azərbaycanlılardır. Kanal iki ölkə arasında münasibətlərə təsir etməsə də Azərbaycanda bəzi təbəqələrə və regionlara, xüsusilə də yoxsul, dindar sakinlərin dövlətə inamının azalmasına səbəb olur. Lakin həmin kanal bütün Azərbaycana yayımlanma imkanına malik olmadığı üçün onun ciddi tələpəçisi kütləsinin olduğunu demək olmaz (11). Digər iranlı mütəxəssis H.Behəştpur isə qeyd edir ki, Azərbaycanın sərhəd məntəqələrində adi antenna ilə baxıla biləcək və çoxlu tələpəçisi olan Azərbaycan dilində yayımlanan “Səhər” telekanalı, həmçinin Tehrandan və Təbrizdən iki saat müddətinə yayımlanan Azəri radiosu İran tərəfindən Azərbaycanda pantürkizm təbliğatını

neytrallaşdırmaq məqsədilə istifadə edilir. Bu KİV-də Azərbaycan Respublikasında gündəlik məsələlərə diqqət etməkdən başqa, burada təzyiq altında yaşayan talışlar, ləzgilər kimi azlıqlar haqqında ifşaedici çıxışlar edilir ki, bu da Bakının qəzəbinə səbəb olur. Müəllif Rəşt şəhərində talış radiosunun təsis edilməsindən də Azərbaycanın narazı qaldığını göstərərək bildirir ki, bu yolla azərbaycanlılara göstərmək olar ki, milli ixtilaf silahından onlara qarşı da bəhrələnmək olar və əgər bu təbliğat hesablandığı şəkildə davam edərsə pantürkistlərin təbliğat təzyiqlərini neytrallaşdıracaq. Müəllif, eyni zamanda, Azərbaycan KİV-lərində də İran əleyhinə təbliğat xarakterli məlumatların verildiyinə işarə edərək bunun ABŞ-ın iki ölkənin münasibətlərini pozmaq və ictimai fikri mütəmadi olaraq İran əleyhinə yönəltmək siyasətinin bir hissəsi olduğunu və bu məqsədlə Azərbaycan mətbuatına çox məbləğdə vəsait xərclədiyini göstərir (12).

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında vaxtaşırı qabardılan milli və etnik azlıq məsələlərinin qızışdırılmasında və ölkə daxilində gərginliklərin yaradılmasında bir çox hallarda iranlı təxribatçıların durduğu güman edilir.

Azərbaycana zidd daha çox informasiya yayan İran KİV-lərindən biri də Təbriz şəhərində fəaliyyət göstərən “Aran” agentliyidir. Bu agentlik həm Azərbaycan, həm də fars dilində Azərbaycan əleyhinə müxtəlif mövzulu yazılar dərc edir. Burada ən çox “Azərbaycanın keçmiş İran torpaqları” olması, Azərbaycan iqtidarının ABŞ və İsrailin “təsiri altında” olması “Azərbaycanda dindarların təqib edilməsi”, “dini azadlığın məhdudlaşdırılması”, “milli azlıqların hüquqlarının pozulması” və s. bu kimi mövzular təbliğ olunur.

Onu da xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, İran KİV-lərində Azərbaycanın həmişə İran torpaqları olduğunu göstərməklə yanaşı, azərbaycanlıların soy-kökünün də türk olmadığı göstərilir. Qeyd etdiyimiz “Aran” agentliyi bildirir ki, hər hansı xalqın mövcudluğunu təmin edən amillərdən biri onun milli şüurudur. Milli şüur isə o zaman olar ki, xalq öz milli tarixinin həqiqətlərini bilsin. Bunun ardınca Azərbaycan tarixinə “nəzər salınır” və göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının tarixi İran tarixinin ayrılmayan bir hissəsi idi. Lakin türklərin və tatarların yaşadığı ölkələrə həmsərhəd olduğu üçün bir tərəfdən qanı və dili dəyişmişdir, digər tərəfdən bu qonşuların siyasi tamahlarına məruz qalmışdır (13).

Həftəlik “Həmsəhri-ye diplomatik” jurnalında göstərilir ki, yeni müstəqil Azərbaycan Respublikasının özünün regiondakı rəqibi Ermənistan ilə üz-üzə durması üçün vahid ideologiyaya bənzər bir şeyə ehtiyacı vardı. Belə bir şəraitdə Azərbaycan hər şeydən əvvəl daxili sabitlik və cəmiyyətin aparıcı millətinin təşkil etdiyi milli dövlət yaratmalı, onu müasir cəmiyyətə çevirməli, bir sözlə, xalqdan millətə keçməli idi. Həmin səbəbdən dövlətin formalaşdırılması üçün millət quruculuğunun müxtəlif üsulları və formulları dövlət qurumları vasitəsilə həyata keçirildi. Millət quruculuğu prosesində ilk mərhələnin siyasi sərhədlər qurub onu möhkəmlətmək olduğu qeyd edilərək bildirilir ki, dövlətlər sonrakı mərhələdə bir millət yaratmaq məqsədilə mədəniyyət siyasəti yürüdürlər və xüsusi təbliğat aparırlar. Əlbəttə dövlətlər adətən özlərini elə aparırlar ki, bu millət həmişə olub və onlar bu millətin arzularını və iradəsini irəli sürürlər. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasında da etnik millətçilər çox çalışırdılar ki, milli sərhədləri müəyyənləşdirdikdən sonra ölkədə uyğun bir millət yaratsınlar. Bəziləri əmindirlər ki, bu ölkədə millət quruculuğu prosesləri kifayət qədər gizli və professional olmamışdır. Eyni zamanda belə təqdim edilir ki, Azərbaycanda milli ənənələr uydurma və saxtadır və qəsdən keçmişlə əlaqələndirilərək təkrarlama yolu ilə vətəndaşlara təlqin edilib (14).

Təsədüfi deyil ki, 2012-ci ilin əvvəllərində Tehrandə Kiyamehr Firuzi adlı müəllifin fars dilində “Azərbaycan türk deyil (türkdillidir)” adlı 122 səhifəlik kitabı 1500 nüsxədə nəşr

etdirilib. Kitabın ümumi məzmunu aşağıdakı şəkildə şərh edilir: “Separatçı pantürkistlər çox çalışırlar ki, Azərbaycanı soy-kök və dil baxımından İran sivilizasiyasından ayrı təqdim etsinlər. Lakin həqiqət budur ki, Azərbaycan İran sivilizasiyasının tərkib hissəsidir. Azərbaycan xalqı ari soy-kökə malikdir və onların dilləri də hicri tarixilə IV əsrdən əvvəl azəri dili olmuşdur ki, əlbəttə, o da fars dilinin bir dialektidir. Türk dili bu ərazilərdə yalnız səlcuq türklərinin yürüşü nəticəsində dördüncü əsrdən yayılmağa başlamışdır. Azərbaycan tarixin müxtəlif dövrlərində həmişə İran torpaqlarının bir hissəsi olmuşdur və İran sivilizasiyasının genezisində və formalaşmasında böyük rol oynamışdır” (15). “Aftab-e yəzd” qəzetinin məlumatına əsasən azərbaycanlıların soy-kökünün türk olmaması məsələsi ilk olaraq iranlı tədqiqatçı Əhməd Kəsrəvi tərəfindən ortaya atılmışdır (16).

İranın dini ölkə olduğunu nəzərə alsaq bu ölkədə din adamlarının sözü xüsusi təsir gücünə malikdir. Nüfuza malik din adamının xütbə zamanı heç bir fakta əsaslanmadan söylədiyi ittihamlar vasitəsilə məlumatsız xalqın fikirlərini yanlış istiqamətə yönəltmək və düzgün olmayan ictimai fikir formalaşdırmaq mümkündür. Ərdəbil şəhərinin imam cüməsi Həsən Amili də cümə xütbəsi zamanı Azərbaycanın nüfuzuna xələl gətirən müxtəlif məzmunlu çıxışlar etməklə məşhurdur. Onun bu çıxışları eyni zamanda “Səhər1” telekanalı vasitəsilə 24.07.2011-ci il tarixdə yayımlanmış və “Kompas” verilişində hətta onun sözlərini təsdiq etmək məqsədilə 17 may 2011-ci il tarixdə xüsusi reportaj hazırlanmışdır (17; 18). İranda iddia edirlər ki, onların cəmiyyətində azad fikirlilik var, insanlar öz fikirlərini söyləyir. Əgər bir din adamı qərar çıxarırsa, bu qərar mütləq şəkildə dini dəyərlərə söykənir. Lakin bu, dövlət münasibəti deyil (19).

Bununla yanaşı qeyd edək ki, dövlət rəsmilərinin Azərbaycana zidd mövqedən çıxışları ölkə KİV-lərində geniş yayımlanır. Xüsusilə də Azərbaycanın İsrail ilə əlaqələri və Azərbaycanda din məsələləri İran KİV-ləri ilə yanaşı, İran rəsmilərini də narahat edir. Onlar bəzən Azərbaycanəleyhinə, həttatəhqiredici çıxışlardan daçəkinmirlər. İran Silahlı Qüvvələr Baş Qərargahının rəisi Seyid Həsən Firuzabadinin Azərbaycana qarşı irəli sürdüyü ittihamları buna misal göstərmək olar. O, 2009-cu ildə Azərbaycanda İsrailin səfirliyinin açılmasını əhaliyə qarşı sui-qəsd adlandırmışdı (20). 2011-ci ilin avqust ayında Azərbaycanla hicab məsələsi ilə bağlı yaranan problemlərlə bağlı olaraq «Fars» xəbər agentliyinə müsahibə verən H.Firuzabadi yenidən Azərbaycanı islamqanunlarına əməl etməməkdə ittiham edərək bu məsələdə İsrailin əlinin olduğunu bildirmiş və dövlət rəsmilərinin ünvanına xoşagəlməz sözlər demişdi. «Ebrət» müstəqil informasiya agentliyinin məlumatına əsasən H.Firuzabadi bəyan etmişdi ki: «Bəzi qonşu və müsəlman ölkələr dostluq meyarlarını qorumurlar və sionistlərin ayağını öz ölkələrinə açırlar. Bu gün isə göstəriş verirlər ki, müsəlmanlar arasında ilahi ehkamlar qadağan edilsin» (20). O, eyni zamanda, bildirib ki, azərbaycanlıların damarlarında «iranlıqanı» axır və əgər islami ehkamlara diqqət yetirilməzsə «sonupisolar» və «oyanmış» Aran (Azərbaycan – K.R.) xalqının qarşısını almaq olmaz (21). Qeyd etmək lazımdır ki, İranın Bakıdakı səfirliyi H.Firuzabadinin Azərbaycanla bağlı hər hansı fikir söylədiyini təkzib edib və etiraz notasından sonra məlumat yayaraq bildirib ki, sözü gedən çıxış H.Firuzabadiyə aid deyil, yayılan xəbərlər KİV-lərin anlaşılmazlığının nəticəsidir (22).

İran İnqilab gözetçilərinə mənsub olan “Fars” xəbər agentliyinin heç bir fakta əsaslanmayan xəbərlər yayıb, sonra onları təkzib etdiyi hallara tez-tez rast gəldiyi bildirilir. Ümumiyyətlə, KİV aləmində bu üsuldən çox istifadə edilir. Çünki əsassız xəbərlər onlara görə edilmiş təkziblərdən daha təsirli olur. Belə ki, səhv xəbər qəzetin ən gözəçarpan yerində, təkzib isə qəzetin bir küncündə verilir, televiziya xəbər xəttində dəfələrlə həmin xəbər verilir, təkzib isə bir dəfə və az əhəmiyyətli vaxtda verilir. Əsas odur ki, təkzib unudulur, səhv

xəbər isə yadda qalır və ictimai fikri formalaşdırır. “Fars” xəbər agentliyinin də bir-birinin ardınca qeyri-adi və qalmaqallı xəbərlər yayıb conra onları təkzib etməsi, bu qənaətə gəlməyə imkan verir ki, bəlkə xəbərlər bilərəkdən və qəsdən dərc edilib. İİR-in KİV mütəxəssisləri ilə söhbətlərdə həmişə açıq-aydın qeyd edilir ki, “yumşaq müharibədə” “düşmənin” taktikalarından biri odur ki, doğru informasiyalar arasında bir yalan informasiya da yayasan (4).

Azərbaycan KİV-lərinin verdiyi xəbərə görə, Azərbaycanda siyasi fəallar və media nümayəndələrindən ibarət qrupa təlim proqramları həyata keçirən İsrailin “Maşav” kurslarının fəaliyyətinə etiraz olaraq, İran televiziyasının internet saytında 04 oktyabr 2009-cu il tarixdə yerləşdirilən videomaterialda Azərbaycanın dövlət bayrağındakı səkkizguşəli ulduzun yerinə İsrailin dövlət bayrağındakı altıguşəli ulduz simvolu yerləşdirilmişdi. Həmin vaxt İranın Azərbaycanı səfirliyinin mətbuat xidməti bildirmişdi ki, İran televiziyasının rəhbərini ali dini Rəhbər təyin edir və telekanalın ümumi siyasətini də o müəyyənləşdirir. Eyni zamanda, səfirlik qeyd etmişdi ki, İran televiziyası hökumət çərçivəsində olsa da, dövlətə tabe deyil, hətta bu telekanal hökuməti də tez-tez tənqid edir. Ona görə də səfirlik İran televiziyasında gedən xəbərə şərh verməyib. Azərbaycanın etirazından sonra həmin şəkil telekanalın internet saytıdan çıxarılıb (23). İranın bu məsələ ilə bağlı rəsmi fikri isə İran televiziyası vasitəsilə İİR XİN-nin sözçüsü H.Qəşqavi tərəfindən açıqlanıb. O bildirib ki: “İki ölkənin əlaqələri müdrikliyə əsaslanır və virtual aləm bu əlaqələrə təsir etməməlidir” (24). Bununla yanaşı, İran televiziyası bildirib ki, Bakı mediyları əgər sionistlərin altı guşəli ulduzu üzərində olan bayraq şəklini təhqiramiz sayırlarsa, onda niyə həmin bayraq çox geniş şəkildən əşredirlər (25)? Beynəlxalq Səhər telekanalının «Kompas» verilişinə müsahibə verən Əsgər Fərdi adlı iranlı politoloq isə bildirib ki, bu, Azərbaycan xalqına sionist rejiminin xərçəngvari nüfuzu qarşısında ayıq olmaları üçün qardaşcasına bir xəbərdarlıq olmalıdır. Necəki, «vaxtilə Molla Nəsrəddin jurnalında Cəlil Məmmədquluzadə İran dövlətinin zəiflədiyi barədə xalqımızı xəbərdar etmək üçün ozamankı bayrağımızın üzərində olan aslan şəklinin yerinə pişik şəklini çəkmişdir. Bu xəbərdarlıq acı olsa da xeyli vacib idi» (26).

Buna görə də həmin dövrdə Azərbaycan tərəfi İran KİV-lərinin, o cümlədən “Səhər” kanalının antiazərbaycan təbliğatına müxtəlif səviyyələrdə mənfi reaksiya vermişdir. İranın bu addımlarını araşdırmaq üçün Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının ictimai-siyasi şöbəsinin müdiri Əli Həsənovun rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti 2-4 dekabr 2011-ci il tarixdə İrana rəsmi səfər etmişdi.

Azərbaycan dövlət rəsmisinin verdiyi məlumata əsasən səfərin əsas məqsədi “Azərbaycanı narahat edən məsələlərin İranın dövlət siyasəti, yoxsa cəmiyyətin, ictimaiyyətin, mətbuatın ayrı-ayrı nümayəndələrinin açıqlamaları olduğunu aydınlaşdırmaq” (27), “ölkənin ayrı-ayrı vətəndaşları, qurumları, mətbuat orqanları tərəfindən verilən açıqlamaların ümumi tendensiyaya çevrilməsinin, bu tendensiyanın dövlətlərarası münasibətlərə təsir etməsinin” qarşısını almaq olmuşdur (19).

İranın Milli Radio və Televiziya Təşkilatının sədri İzzətullah Zərqami və onun müavinləri ilə keçirilmiş görüşlərdə Azərbaycan Respublikası ilə İİR teleradio sahəsində və ümumi informasiya məkanındakı real vəziyyəti, xüsusən də həmin dövrdə iki ölkənin real vəziyyətini təhrif edən ayrı-ayrı KİV-lərin fəaliyyəti müzakirə edilərək müvafiq razılıq əldə olundu. Tərəflər bildiriblər ki, Azərbaycan-İran münasibətlərini pozmaqda maraqlı olan bəzi daxili və xarici qüvvələrin informasiya məkanından məharətlə istifadə edirlər və qarşılıqlı antitəbliğat kampaniyası ölkələrin heç birinin milli və dövlətçilik maraqlarını əks etdirmir. Odur ki, ölkələr arasında hərtərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi üçün mövcud informasiya məkanında qarşılıqlı maraqlara təsir edən məqamlara həssaslıqla yanaşma təmin edilməlidir. Azərba-

canın milli maraqlarına və təhlükəsizliyinə təsir edən məsələlərlə bağlı olaraq Ə.Həsənov İran KİV-lərinin antiAzərbaycan təbliğatının dayandırılmasının zəruriliyini vurğulayaraq bildirdi ki, informasiya məkanında hər iki ölkə bir-birinə hörmətlə yanaşmalıdır və eyni məzmunlu tələbləri İranın da Azərbaycandan ummağa mənəvi haqqı var. Azərbaycanın və İranın tarixi taleyi tələb edir ki, onlar mehriban qonşuluq və səmimi dostluq şəraitində yaşasınlar. Bunun üçün hər iki tərəf bir-birinin ictimai-siyasi həyatına, daxili işinə və idarəçiliyinə hörmətlə yanaşmalıdır (19).

Trend agentliyinin məlumatına əsasən Ə.Həsənov İran rəsmilərinin diqqətinə çatdırmışdı ki, İranda dini birlik, islami dəyərlər əsasında idarə olunmaq, yaşamaq, fəaliyyət göstərmək, dünya ilə bu dəyərlər əsasında münasibətlər qurmaq təbliğ edilsə, Azərbaycanda təbliğ edilən dünyəvilik və müasirlik dövlətin və xalqın seçimi və Azərbaycanda milli ideologiyanın tələbidir. Azərbaycanın təbliğ etdiyi milli birlik dövlətimizin və millətimizin inkişafının əsasıdır. Buna görə də İranın informasiya sistemi Azərbaycan dəyərlərinə hörmət etməli, onu dəyişməyə cəhd göstərməməlidir. Azərbaycan KİV-ləri də İranın dəyərlərini dəyişməyə cəhd göstərməməlidir. Çünki bu ölkələri qarşıdurmaya aparır. Ona görə də belə razılaşma əldə olundu ki, ölkələr bir-birinin dəyərlərinə, seçiminə, ölkə xalqlarının iradəsinə hörmətlə yanaşsınlar və bu hörmət bütün sahələrdə olduğu kimi, KİV sahəsində də gözlənilsin (10).

Ə.Həsənov İrana səfərinin yekunları barədə bildirmişdi ki, səfər çərçivəsində həm multimedia, informasiya agentlikləri, elektron KİV-lərin nümayəndələri, həm də bütövlükdə İranın xarici siyasətini, Azərbaycanla bağlı siyasətini formalaşdıran, bu siyasətin ayrı-ayrı sahələrini dəyərləndirən və İranın dövlət qurumlarını Azərbaycanla bağlı bu və ya digər tədbirlərə, siyasətə sövq edən qurumların nümayəndələri ilə görüşüb və ortaq nöqtələr tapıblar. Həmin ortaq nöqtələrin qarşılıqlı hörmət, qarşılıqlı anlaşma və bir-birinin daxili işinə müdaxilə etməmək olduğu bildirilib və həmin üç məsələ ətrafında müzakirələr aparılıb (10;27). Azərbaycan dövlət rəsmisinin sözlərinə görə o, Azərbaycana göstərilən təzyiqlərin İran dövlətinin mövqeyi olduğunu düşünmür (27).

2013-cü ilin aprel ayının son günləri İran Ali Milli Təhlükəsizlik Şurasının katibi Səid Cəlilinin dəvəti ilə Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyevin İİR-ə rəsmi səfəri də həmin ilin əvvəllərində yaranmış gərginliklərin aradan qaldırılması məqsədi ilə həyata keçirilmişdi.

Göstərilən ilin əvvəllərində iki ölkə arasında yaranmış gərginlik bir sıra faktlara əsaslanırdı. 2013-cü ilin 20 mart tarixində Ermənistanın işğalı altında olan Şuşa şəhərindən Azərbaycan əleyhinə “Talışistanın səsi” adlı radiostansiya fəaliyyətə başlayıb. Radiostansiyanın İran tərəfindən himayə edildiyi və orada İrandan olan talışların işlədiyi güman edilirdi. İranın Azərbaycandakı səfirliyi isə İranın adı çəkilən radio ilə əlaqəsi olduğuna dair xəbərləri təkzib etmişdi. Səfirliyin iddiasına görə İrana qarşı olan bəzi İran vətəndaşları dünyanın bir çox KİV-lərində fəaliyyət göstərməkdədir və belə şəxslərin “Talışistanın səsi” adlı radioda da olması onların İranla əlaqədar olduğu anlamına gələ bilməz (28).

Lakin İranı özünün həyatı əhəmiyyətli nəfəslisi, yaxud özünün həyat yolu adlandıran Ermənistanın İran dövlətinin xəbəri olmadan onun nüfuzuna xələl gətirə biləcək və onu özünün digər yaxın qonşuları ilə üz-üzə qoya biləcək addımlar atması qeyri-mümkün görünür.

İranda yaşayan azərbaycanlıların hüquqlarının tələb edilməsi və Cənubi Azərbaycan kimi məsələlər İranda “Gülüstan” və “Türkmənçay” müqavilələrinin də vaxtaşırı gündəmə gətirilməsinə səbəb olur. Qeyd etmək lazımdır ki, İranda Azərbaycan məsələsinə əksər hallarda iranlı azərbaycanlılar tərəfindən etiraz edilir.

2013-cü il 30 mart tarixində Bakı şəhərində Güney Azərbaycan Milli Azadlıq Cəbhəsinin (GAMAC) təşkilatçılığı ilə İran dövlətində baş verən böhranlara, Güney Azərbaycanda milli mübarizənin perspektivlərinə, Urmiya gölünün problemlərinə və s. mövzulara həsr edilmiş “Çağdaş Güney Azərbaycanın sabahı” adlı keçirilən konfransdan sonra da İran parlamentinin üzvləri Azərbaycan Respublikasında “anti-İran təbliğatı”na cavab olaraq “Türkmənçay” müqaviləsinə yenidən baxılması təklifi ilə çıxış etdilər. Bununla əlaqədar olaraq, İran parlamenti-İslam Şurası Məclisinin bir sıra üzvləri Türkmənçay müqaviləsinə yenidən baxılmasını nəzərdə tutan qanun layihəsi üzərində işləməyə başlamışdı. Qeyd etmək lazımdır ki, həmişə olduğu kimi bu dəfə də əsas etiraz edənlər iranlı azərbaycanlılar oldular. Kəmaləddin Pirmüəzzin adlı ərđəbilli deputat da İİR parlamentinin azərbaycandilli (azərbaycanlı) deputatlarının qanun layihəsini yaxın vaxtlarda hazırlayacaqlarını və bütün imkanlardan istifadə edərək, “öz hüquqlarını” bərpa etməyə çalışdıqlarını bildirmişdi (29). Burada söhbət müstəqil Azərbaycan torpaqlarını “yenidən” İrana birləşdirmək cəhdlərindən gedirdi.

İranın İslam Şurası Məclisinin 10 aprel 2013-cü il tarixli Plenar İclasında İran azərbaycanlılarının adından danışan Məclisin Sənaye və Mədənlər Komissiyasının üzvü və Urmiya şəhərindən olan Nadir Qazipur adlı millət vəkili isə daha böyük iddia ilə çıxış etmişdi. O, ümumiyyətlə İİR-in 1979-cu ildə yarandığını unudaraq, “İran İslam Respublikası”ndan ayrılmış 17 şəhərdə (burda müstəqil Azərbaycanın şəhərləri nəzərdə tutulur) referendumun keçirilməsinə icazə verilərsə nəticədə hamının İslama və İslami İrana qoşulmaq üçün səs verəcəyini bildirmişdi (30).

Qeyd etmək lazımdır ki, “Gülüstan” müqaviləsi ətrafında spekulasiya birinci dəfə deyil. Bu məsələ 2011-ci ilin sonlarında da İran İslam Respublikası Parlamentində müzakirəyə çıxarılmışdı. 2012-ci ilin fevral ayında isə Təbriz Humanitar və İctimai Elmlər Universitetində “Türkmənçay müqaviləsinin təhlili və araşdırılması” mövzusunda elmi toplantı keçirilmişdi. Konfransda “Gülüstan” və “Türkmənçay” müqavilələrinin İranın Qafqaz regionuna tarixi sahibliyinə ən tutarlı dəlil sayıldığı, Rusiyanın da o zaman İranın bu ərazilərə olan mülkiyyətini rəsmən tanımasını təsdiq etdiyi bildirilmişdi. İddiaya görə, əks təqdirdə bu müqavilələri Rusiya İranla deyil müstəqil Azərbaycan xanlıqları ilə bağlayardı (31).

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, İranda müstəqil Azərbaycan ərazilərini keçmiş İran torpaqları kimi görürlər və bəzi qruplar Azərbaycan Respublikasını «şimali İran» adlandırırlar.

Eyni zamanda onu da demək yerinə düşər ki, İranda yaşayan azərbaycanlılar özlərini türk adlandırırlar, lakin bu məsələlərlə bağlı danışarkən azərbaycandilli və azəridilli sözlərdən istifadə edilir. Buna misal olaraq, yuxarıda da qeyd etdiyimiz Urmiyalı millət vəkili Nadir Qazipurun çıxışını göstərə bilərik. O bütün çıxışı boyu azərbaycanlıları azəridilli adalandırmışdı: “Biz azəridillilər şirlər ölkəsindən xaricdə olan kiçik insanların bizim üçün qərar çıxarmaları ilə razılaşa bilmərik. Biz yalnız, özü də azəridilli olan İmam Xameneinin fərmanını dinləyirik və İslam Quruluşu düşmənlərinin gözləri kordur ki, İranın hər bir yerində əziz azəridillilərin önəmli vəzifələrdə fəaliyyətlə məşğul olduqlarını görmürlər” (30).

Ümumiyyətlə isə İran-Azərbaycan münasibətlərinin vaxtaşırı gərginləşməsinə zəmin yaradan milli və etnik məsələlərdə hər hansı üçüncü ölkədə fəaliyyət göstərən qurumların da rolu az deyildir. İki ölkə arasında münasibətlərin gərgin olmasında maraqlı olan dövlətlər də əllərindən gələni əsirgəmirlər. Məsələn, ABŞ-ın informasiya mənbələri tərəfindən məlumat yayılaraq bildirilir ki, iqtisadi baxımdan inkişaf edən dünyəvi Azərbaycan dövləti İranın azərbaycanlı əhalisi arasında gizli separatçılıq tendensiyası formalaşdırır və bu İran İslam Respublikası üçün acınacaqlı ola bilər (32; 33). Eyni zamanda, ötən 20 il ərzində İranın öz qonşusunu – Azərbaycanı zəiflətməyə, azərbaycanlıların müstəqillik səylərini boğmağa çalış-

dığını bildirən ABŞ mənbələri iki dövlət və iki xalq arasında narazılıqların yaranmasına səbəb olur.

Qeyd etmək lazımdır ki, İran tərəfin iddialarına görə yuxarıda haqqında danışdığımız Bakıda keçirilmiş konfransın arxasında İsrail dövləti durur və belə tədbirlər sionist rejim tərəfindən himayə edilir. Azərbaycanın İsrailə güclənən əlaqələri bu gərginləşmənin səbəblərindən biridir. İran Azərbaycanın İsrailə onun ərazisindən İrana qarşı hücumda istifadə etməyə icazə verəcəyindən narahatdır (33). Lakin qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan-İsrail əməkdaşlığı və İran-Azərbaycan arasında göstərilən gərginlik də yeni məsələ deyil. Azərbaycan-İsrail əməkdaşlığı və yaxınlaşması 2012-ci ilin birinci yarısında da İran-Azərbaycan münasibətlərinin gərginləşməsinə gətirib çıxartmışdı. Buna səbəb isə həmin vaxt Azərbaycanın 2011-ci ilin sonlarında İsrailə arasında bağlanmış və ümumi dəyəri 1,6 milyard ABŞ dolları olan silah və hərbi texnikanın alqı-satqısına dair müqaviləyə əsasən İsraildən atıcı silahlar, rəbitə vasitələri, raket sistemlər və pilotsuz təyyarələr alması olmuşdu (34).

Bununla yanaşı, 2012-ci ilin fevral ayında Obama administrasiyasının təmsilçisinə istinadən İsrailin Azərbaycanda hərbi aerodrom satın aldığı bildirilirdi. Yüksək rütbəli ABŞ hərbi kəşfiyyat rəsmiləri iddia edirdilər ki, İsrailə Azərbaycan arasında hərbi razılaşma Vaşinqtonun İsraili İrana qarşı hərbi əməliyyatlara başlamaqdan çəkindirmək səylərini mürəkkəbləşdirir (35). Bununla da ABŞ İranın narahatçılığını daha da artırmağa nail olmuşdu.

İranlı mütəxəssislərin iki ölkə arasında ziddiyyətlərə və qarşıdurmaya münasibəti. Azərbaycan və İran arasında mövcud ziddiyyətlər, qarşılıqlı ittihamlar və iki ölkə arasındakı münasibətlərin vaxtaşırı gərginləşməsi bir sıra reaksiyalar doğurur və bəzi iranlı mütəxəssislər tərəfindən də rəğbətlə qarşılanmır. İİR-in Azərbaycandakı sabiq səfiri Ə.Süleymani iki ölkə arasında qarşılıqlı ittihamların diplomatik çərçivədən kənarda baş verdiyini qeyd edib və bildirib ki, belə rəftar ölkələr arasında münasibətlərin daha da soyumasına, fürsətlərin əldən çıxmasına gətirib çıxarar və üçüncü ölkələrin “bulanıq suda balıq tutmasına” şərait yaradar. Bunun qarşısını almaq üçün İİR özünün xarici siyasətinə inam yaratmalıdır və Azərbaycanla əlaqələrdə ölkə ictimai fikrinin etimadını qazanmalıdır. Həmçinin İran Azərbaycan dövləti ilə şəffafvəkonstruktiv dialoq aparmalıdır. İki ölkə bir-birlərindən gözlədiklərini dost və qardaşcasına bildirməli, bir-birlərini narahat edən məsələləri rəf etməli və ümumi maraqlar əsasında əməkdaşlıq etməli, ziddiyyətləri tədricən aradan qaldırmalıdırlar (36).

Siyasi məsələlər üzrə iranlı mütəxəssis B.Əmirəhmədiyan da İran-Azərbaycan münasibətlərində baş verən narazılıqların aradan qaldırılması və əlaqələrin inkişaf etməsi üçün hər iki ölkənin bir-birinin daxili işlərinə qarışmaqdan vaz keçmələrini tövsiyə edir (37; 38). Həmin daxili işlərin aşağıdakılardan ibarət olduğu göstərilir:

- Dağlıq Qarabağ münaqişəsi; Mütəxəssis bildirir ki, Azərbaycan tərəfi bu məsələnin daxili problem olduğunu qəbul etməli, İİR-i isə Qarabağ erməniləri ilə əməkdaşlıqda ittiham etməməlidir (37);

- Azərbaycan Respublikasında hakim siyasi-mədəni fəza: İran bu fəzanı dərk etməli, Azərbaycanın daxili işlərinə qarışmaqdan, o cümlədən dini, mədəni məsələlərdən, həmçinin din adamları Azərbaycan daxilində baş verənlər barədə fikir bildirməkdən uzaq durmalıdırlar. İranda Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının etiqadlarına dair doğru bilgiler mövcud deyil (37). Və İranın Azərbaycanda dini məsələlərə hər hansı şəkildə müdaxiləsi iki ölkəni bir-birindən uzaqlaşdırır (38).

- İranda Azərbaycan məsələsi: Azərbaycan Respublikası İranın daxili işlərindən, o cümlədən İranda azərilərin (azərbaycanlıların) məsələsindən uzaq durmalıdır. Hər iki tərəf bilməlidir ki, hər birinin daxili işi onun özünə aiddir (37).

Nəticə. İran və Azərbaycan arasında mövcud narazılıqlar heç vaxt öz mahiyyətini dəyişməyib. Narazılıqların, qarşıdurmaların və onların qızışdırılma səbəbləri də eynidir. Sadəcə bu gərginliklər ya Qərbin (xüsusilə ABŞ-ın) İrana təzyiq göstərmək istədiyi zamanlarda, yaxud Azərbaycan İranı “qane etməyən” addımlar atdığı zaman (məs. Azərbaycan-ABŞ, Azərbaycan-İsrail əməkdaşlığının daha da gücləndiyi zamanlarda), İranın da öz növbəsində Ermənistanla əməkdaşlığının daha da qabardıldığı vaxtlarda, ya da dövlətlər daxilində baş verə biləcək dəyişikliklər zamanı (məs. prezident və parlament seçkilərindən qabaq) daha da artır. Lakin hər iki dövlət öz milli və təhlükəsizlik maraqları baxımından öz mehriban qonşuluq münasibətlərini qoruyub saxlamaqda maraqlıdırlar. Buna görə də hər gərginlikdən sonra rəsmi görüşlər keçirib münasibətləri tarazlamağa çalışırlar.

Göründüyü kimi İran KİV-lərinin Azərbaycanla bağlı informasiyaları heç də həmişə birmənalı deyil, bəzən hətta Azərbaycanın mənafeyinə zidd informasiyalardır. Bu tip informasiyalar, xüsusi olaraq azərbaycandilli informasiya vasitələri tərəfindən daha çox yayılır. Bu belə qənaətə gəlməyə imkan verir ki, Azərbaycan Respublikasının və İranda azərbaycanlı əhali tərəfindən başa düşüləcək dildə anti-azərbaycan təbliğatının aparılması düşünülmüş və məqsədli şəkildə həyata keçirilir. Bu, iki ölkə azərbaycanlılarının həmfikir olmalarının qarşısını almaq, onları üz-üzə qoymaq və Azərbaycan Respublikası ictimaiyyətində çəşqinlik yaratmaq məqsədi daşıyır.

İranda bütün KİV-lər dövlətin nəzarəti altında olduğunu, dövlət tərəfindən maliyyələşdirilirdiyini və KİV-lərə qarşı güclü təzyiqlərin olduğunu nəzərə alaraq demək mümkündür ki, İran KİV-lərindən bəyan edilən bütün fikirlər və çatdırılan bütün informasiyalar, hər halda dövlətin mövqeyini əks etdirir. Bu da İİR-in Azərbaycan əleyhinə həyata keçirdiyi informasiya siyasətini onun Azərbaycana qarşı “yumşaq müharibəsi” adlandırmağa əsas verir.

ƏDƏBİYYAT

1. آسیب شناسی روابط ایران و جمهوری آذربایجان. روزنامه "کیهان". ۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۰
2. کیهان برزگر. شناسایی عناصر تاثیرگذار در رفتار سیاست خارجی ایران و جمهوری آذربایجان نسبت به یکدیگر / (22 شهریور 1386) <http://www.arannews.ir/fa/news/sa1vq7ht3e.aspx>
3. Информационная война – новый инструмент агрессии Запада / (05 Ноябрь 2009 - 23:08) <http://russian.irib.ir/analitika/stati/item/109674-информационная-война---новый-инструмент-агрессии-запада>
4. مهرداد فرهمند. چرا خبرهای فارس تکذیب می شود (03:05 سه شنبه 26 ژوئن 2012 - 06 تیر 1391) http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2012/06/120626_u02_mf_morsi_fars.shtml
5. Форум Союза исламских радио и телевещаний в Тегеране / (30 Октябрь 2009 - 17:57) <http://russian.irib.ir/analitika/stati/item/109666-форум-союза-исламских-радио-и-телевещаний-в-тегеране>
6. ƏfqaniX. İran telekanalları bizi necə göstərir? “Ayna” qəz., Bakı, 2008, 9 may
7. ƏfqaniX. “SƏHƏR” necə “açılır”? İran TV-lərinin efir “müharibəsi”. “Ayna” qəz., Bakı, 2012, 7 iyul
8. “Səhər” TV-nin rəhbəri: “Azərbaycan öz doğma yurdumuzdur!” (News Code: 16462) <http://www.arannews.ir/az/news/16462.aspx>
9. Иранский телеканал «Сахар» занимается разжиганием межэтнических отношений в Азербайджане / (Декабрь 26, 2009) http://www.sat-expert.com/news/p2_articleid/12217

10. "DÜNYƏVİLİK BİZİM SEÇİMİMİZDİR, XALQIN İRADƏSİDİR" / (6-12-2011 - 17:35) <http://dia.az/1923-dran-szhfzhrd-zhld-hzhszhnovun-ddld-dlzh.html>
11. افزایش احتمال راه اندازی شبکه فارسی توسط آذربایجان (23 آذر 1390) <http://irdiplomacy.ir/fa/news/All/bodyView/18777/index.html>
12. مناسبات ایران و جمهوری آذربایجان (4 شهریور 1386) <http://beheshtipour.blogfa.com/post-46.aspx> (12:42)
13. Elmi Bir Konfransın Şərhi
http://www.azararan.ir/az/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=7
14. سالار سیف‌الدینی. تولد یک کشور به دنبال فروپاشی شوروی؛ ملت‌سازی در جمهوری آذربایجان. همشهری دیپلماتیک / شماره 19027/56 <http://www.hamshahrimags.com/NSite/FullStory/News/?Id=19027/56>
15. آذربایجان ترك نیست (ترك زبان است) / (۱۴ تیر ۱۳۹۰) <http://www.arannews.ir/fa/news/23856.aspx>
16. واقعاً مردم آذربایجان ترك نیستند؟ <http://forum.persiantools.com/t41185.html>
17. Amilinin Qarabağ dərdi <http://www.youtube.com/watch?v=XaoOi6PpyX4>
18. "ناگفته هایی درباره جنگ قره باغ، ماجرای خوجالی و روابط تهران - باکو" <http://www.tabnak.ir/fa/news/164266/>
19. Əli Həsənov: "İran kütləvi informasiya vasitələrinin antiazərbaycan təbliğatının dayandırılması zəruridir" / (04 Dekabr 2011 - 14:53) <http://milli.az/news/politics/83685.html>
20. احضار سفیر ایران در آذربایجان در اعتراض به سخنان فیروز آبادی <http://ebrat.ir/?part=news&inc=news&id=34533> (1390/5/21)
21. آرش معتمد. دخالت سردار جمهوری اسلامی در امر داخلی آذربایجان / (۱۹ مرداد ۱۳۹۰) <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/archive/2011/august/10/article/-e00ecbd239.html>
22. Azərbaycan İrana nota Verdi / (11.08.2011 - 18:13) <http://www.azadliqradiosu.az/content/article/24293918.html>
23. İran telekanalı Azərbaycan bayrağını təhqir etdi / (05.10.2009 - 20:51) <http://anspress.com/index.php?a=2&lng=az&nid=5382>
24. XİN-nin sözcüsü: İran – Azərbaycan Respublikası əlaqələri virtual aləmə asılı olmamalıdır / (12 October 2009) http://azeritv.irib.ir/index.php?option=com_content&task=view&id=464&Itemid=110
25. İran səfiri Azərbaycan Respublikası XİN-ə çağırılıb / (07 October 2009) http://azeritv.irib.ir/index.php?option=com_content&task=view&id=455&Itemid=110
26. Doktor Əsgər Fərdi: Xalq Sionist rejimin xərçəngvari nüfuzu qarşısında xəbərdar olmalıdır / (08 October 2009) http://azeritv.irib.ir/index.php?option=com_content&task=view&id=456&Itemid=110
27. ƏLİ HƏSƏNOV: "MƏN MƏHZ BUNU ÖYRƏNMƏK ÜÇÜN İRANA GET-MİŞDİM" / (2011-12-07 - 17:51) http://www.mediaforum.az/islam/articles.php?lang=az&page=02&article_id=20111207054706081
28. İran Azərbaycana nota verib (2013 Aprel 01 - 10:47) <http://www.contact.az/docs/2013/Politics/040100032945az.htm>

29. Rəsmi Bakı niyə anti-İran ünsürləri durdurmur? (11 Aprel 2013 – 12:54) / <http://azeri.irim.ir/meqaleler/meqaleler/item/164638-r%C9%99smi-bak%C4%B1-niy%C9%99-anti-iran-%C3%BCns%C3%BCrl%C9%99ri-durdurmur>
30. Türkmənçay müqaviləsinə yenidən baxıla bilər (11 Aprel 2013 – 16:06) / <http://azeri.irim.ir/xeberler/iran/item/164653-srfhe>
31. دکتر امیر احمدیان : وجود قراردادهای گلستان و ترکمانچای بهترین دلیل مالکیت تاریخی ایران بر منطقه قفقاز است. ۱۳۹۰ / <http://www.arannews.ir/fa/news/28752.aspx>
32. FORBES: Тегеран вымещает на Азербайджане свой гнев (16.04.2013) / <http://gulustan.info/2013/04/forbes-az-ir/>
33. “Forbes” İranla Bakı arasında son gərginlikdən yazdı (12.04.2013 [9:42]) http://www.musavat.com/new/G%C3%BCnd%C9%99m/148853-%E2%80%9CForbes%E2%80%9D_%C4%B0ranla_Bak%C4%B1_aras%C4%B1nda_son_g%C9%99rginlikd%C9%99n_yazd%C4%B1
34. Azərbaycan İsraildən böyük həcmdə silah və hərbi texnika alıb (14.01.2013 / 15:15) / <http://news.lent.az/news/113472>
35. “İSRAİL AZƏRBAYCANIN BAZALARINDAN İRANI VURACAQ” (30.03.2012 [9:59]) http://www.musavat.com/new/G%C3%BCnd%C9%99m/120686-%E2%80%9C%C4%B0SRA%C4%B0L_AZ%C6%8FRBAYCANIN_BAZALARI_NDAN_%C4%B0RANI_VURACAQ%E2%80%9D
36. تشديد جنگ اطلاعاتی ایران و آذربایجان (شنبه 29 بهمن 1390 - 10:30) <http://irdiplomacy.ir/fa/news/62/bodyView/1897979/>
37. بهرام امیراحمدیان. بین ایران و آذربایجان چه می گذرد؟ / (۱۳۹۰/۱۲/۶ ۰:۱۶) <http://www.khabaronline.ir/detail/200650/>
38. با جمهوری آذربایجان چه کنیم؟ / (5 اسفند 1390) <http://www.irdiplomacy.ir/fa/news/47/bodyView/1898308/html>

КЯМАЛЯ РУИНТАН

Бакинский славянский университет

РАЗНОГЛАСИЯ В ИРАНО-АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ОТНОШЕНИЯХ. "МЯГКАЯ ВОЙНА" ИРАНА ПРОТИВ АЗЕРБАЙДЖАНА

В статье рассматриваются разногласия между Ираном и Азербайджаном.

В статье говорится, что из-за некоторых разногласий между странами, ИРИ проводить "мягкую войну" против Азербайджана, и пытается повлиять в социальную среду страны. Для реализации этой политики, ИРИ, в первую очередь использует средства массовой информации.

KAMALA RUİNTAN
Baku Slavic University

**THE DISAGREEMENTS IN THE IRAN-AZERBAIJAN RELATIONS.
IRAN'S "SOFT WAR" AGAINST AZERBAIJAN**

In the article considered the disagreements between Iran and Azerbaijan. The article states that, due to some disagreements between the two countries, Iran holds a "soft war" against Azerbaijan, and trying to influence the social environment of the country. To implement this policy, Iran uses mass-media, in the first instance.

Rəyçilər: t.e.n.Ş.H.Əliyev, t.e.d. M.C.Qasımlı

BSU-nun "Ölkəşünaslıq" ETL-nin 16 oktyabr 2014-cü il tarixli iclasının (protokol №6) qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür.